

Ad 2.^{am} confirmationem, respondeo cum P. de Benedictis, quod omnipotentia causat, quicquid est in peccato, seu materiale seu formale illud sit, si illud *formale* appellet rationem causabilem et causatam in actu, non tamen dicitur causa malitiæ formaliter sumptæ, quia hoc non appellat rem causatam, sed modum causandi, amando ac determinando» (1). Etenim causare peccati formale non pertinet, «ad rem, quæ fit, sed ad modum, quo res fit», et nihil aliud est, «quam producere actionem peccaminosam non solum physice, sed etiam moraliter eligendo et amando. Et ideo dicitur per omnipotentiam suam causare materiale, et non formale, quia causat, et non amat» (2).

Respondebis 4.º Non minus repugnare videtur, quod Deus hominem constituat in iis circumstantiis et occasionibus, in quibus eum prævidet peccaturum, quam quod ad materiale peccati præmoveat. Atqui primum certe potest Deus, quin reddatur auctor peccati. Ergo et alterum.

Sed neganda est Major; quia immane discrimen est inter duo illa membra, tum quia evidenter patet longe minus esse sistere aliquem in loco lubrico, quam trudere in terram; tum quia neminem Deus constituit in occasionibus peccati, nisi sufficientissimis gratiarum presidiis instructum, quibus ab actu peccaminoso deterreatur, nedum in illum amplius inclinetur, immo et ineluctabiliter impellatur, ut fieret per physicam præmotionem.

Respondebis 5.º «Materiale peccati est bonum bonitate physica et naturali, atque ideo est a Deo factibile. Ergo est amabile ab eo, qui *nihil odii eorum, quæ fecit* (1).

Sed, quantumque sit physica bonitas entitatis materialis in peccato, ea absorbetur penitus a morali malitia, nec proinde potest amari ullatenus a Deo, quin eo ipso ametur ipsa moralis malitia. «Actus autem malus, quamvis a Deo etiam sit per generalem concursum, non tamen dicitur simpliciter a Deo fieri, aut esse, sed solum *permitti*: quare est Deo libera, non quidem actio mala, sed ejus duntaxat

(1) De Benedictis, loc. nup. cit.

(2) Id. ibid., paragr. IV, in respons. ad arg. 2.^{am}

(3) Apud P. de Benedictis, loc. cit. paragr. III, *Dices* 6.º

permissio, quæ nihil aliud importat, quam decretum collativum totius principii proximi ad utrumlibet indifferentis».... (1). Aliæ instantiæ Revmi. P. Petri Godoy, quas fuscè persequitur P. Joannes Baptista de Benedictis (2), facile solvuntur ex hactenus præjectis principiiis.

ARTICULUS IV

SOLVUNTUR DIFFICULTATES.

Non morabor in enodandis difficultatibus, quæ ex sacris Litteris ac Patribus congeri solent ab adversariis, quia sunt alienæ a nostro instituto, et plenissime declarantur a nostris auctoribus in scholastica Theologia (3). Cæteras vero, quæ præcipue sint, hic explicare conabor.

§ I. — DIFFICULTATES EX ARGUMENTIS INTRINSECIS.

287. Objic. 1.º Causæ secundæ non agunt nisi motæ a prima, quemadmodum fert commune Philosophorum proloquium. Ergo Deus physice præmovet causas omnes secundas ad agendum. Consequentia patet, quia motio hujusmodi ex altera parte activa est et physica, non vero pure moralis; ex altera vero motio moventis est natura et causalitate prior motione mobilis (4).

Respondeo, *dist.* antec.: non agunt nisi motæ per physicam præmotionem, *neg.*; in alio sensu, *conc.* Et *neg.* consequ.

Quando causæ secundæ dicuntur nihil agere posse, nisi motæ a prima, seclusa motione gratiæ necessariæ ad actus supernaturales, potest id hæud incongrue intelligi: α) ita ut sensus sit, causas secundas agere non posse nisi per virtutem agendi a Deo datam et conservatam. Qui enim dat

Quo sensu
causa secunda
non possit
agere nisi mota
a prima.

(1) Id. ibid.

(2) Ibid. paragr. IV.

(3) Cfr. Suarez, *de concursu*, lib. 1, cap. 11, num. 1, 2.

(4) Vide Goudin, loc. cit. art. 4, paragr. VIII, *Probatur primo*, ubi contendit prædictus auctor, id doceri a S. Thoma in 1. 2.^a quest. 100, art. 1.

virtutem ad aliquid, solet a S. Thoma et aliis antiquis DD. dici *movere ad illud*, ut infra videbimus. Et quoniam Deus omnis virtutis activæ auctor est et conservator; et conservatio est quasi jugis collatio formæ conservatæ, efficitur, ut in aliquo vero sensu causa prima moveat omnes causas secundas ad operandum, et hæc non valeant operari nisi motu ab illa.

β) Præterea ex modo loquendi Angelici Doctoris, *movere* dicitur etiam, qui *applicat causam* ad operandum; *applicare* autem causam ad operandum dicitur aliquis vel ex eo solum, quod apponat prærequisita ad operationem necessaria, ut cum coquus *applicat* ignem ad concoquendum cibos. Et quoniam applicationes hujusmodi fieri solent per aliquam actionem, et omnis actio est immediate a Deo, in verissimo sensu iterum dici potest causa prima cæteras omnes applicare, ac proinde *movere* ad operandum, ex eo quod, præterquam quod det, et conservet virtutem activam, etiam apponat prærequisita necessaria: et consequenter causæ secundæ non agunt nisi motu a prima hoc altero modo.

γ) Quod causæ secundæ non agant nisi motu a prima intelligitur a multis, ac nominatim a cardin. Cajetano de sola cooperatione seu concursu simultaneo Dei. «Ad primam rationem Scoti (1), inquit Cajetanus, multipliciter responderi potest: primo, distinguendo *ly motu*, seu *ly movetur*. Dupliciter enim contingit secundam causam moveri a prima; uno modo motione prævia propriæ actioni, sicut baculus movet lapidem motus a manu; alio modo motione cooperativa intrinsece propriæ actioni. Et quidquid sit de Majore argumenti Scoti in primo sensu, in secundo tamen est falsa, in quo tantum verificatur Minor. Non enim oportet, cum aliquis vult aliquid, seu cum sol illuminat, primam causam prævia motione cooperari, sed sufficit, et existitur eam intrinsece cooperari tali electioni vel illuminationi; et hoc

(1) Argumentum Scoti erat istud: «Causa movens, in quantum mota, si necessario movetur, necessario movet. Sed omnis causa secunda est movens, in quantum mota a prima. Ergo si necessario movetur, necessario movet.»

quia cooperatio in unoquoque est secundum naturam uniuscujusque, sic enim disponit omnia suaviter» (1).

Quare principium vel propositio illa: *Causa secunda non agit nisi mota a prima*, accepta in hoc tertio sensu, «continet... metaphoram et analogiam quamdam sumptam ex artificialibus instrumentis, ut probe notavit Fonseca (2). Nam quia videmus hæc sensibilia instrumenta, quæ a nobis in agendo pendent, et nobis subordinantur, non agere nisi mota a nobis, ideo ad explicandam subordinationem et essentialem dependentiam in agendo causarum secundarum a prima, dicuntur causæ secundæ non agere, nisi motu a prima. Proprius autem sensus est, illas non agere nisi adjutas a prima, vel, quod idem est, ut cooperantes primæ» (3).

δ) Denique, quod causæ secundæ non agant nisi motu a prima, intelligi potest de ipso decreto divinæ voluntatis concursu et cooperationem suam exhibendi. Nam in virtute illius decreti jam causa secunda manet quodammodo ab æterno applicata ad hanc numero actionem et effectum, et ita *voluntas Dei, quæ est origo omnis naturalis motus, præcedit operationem naturæ: unde et ejus operatio in omni operatione naturæ requiritur* (4).

Cæterum «axioma illud: *Causa secunda non agit nisi mota a prima*, intellectum in ea proprietate, quod causa præter suum esse et omnem virtutem agendi connaturalem, quam habet, indigeat novo motu vero ac reali in ipsa recepto, ut agat, falsum esse... probatum est. Neque invenitur in eo sensu ab Aristotele alicubi traditum. Unde est falsum, in illo principio sic intellecto fundari vel reductionem omnium motuum ad primum motorem, vel omnium entium ad primum ens.

«Nam illa argumentatio fundatur vel in physica experientia et ordine sensibilibus motuum, vel in proportionali dependentia

(1) In 1.º p. quæst. 19, art. 8, vers. fin. pag. *Ad primam autem rationem*. Cf. eundem Cajet. in 1.º p. quæst. 14, art. 13, *Nec sustinendus est Scotus*. Vide etiam ipsum Scotum et alios axioma, aliud de cooperatione intelligentes apud Suarez, *De auxiliis Gratiæ* lib. 3, cap. 40, num. 8.

(2) Lib. 7 *Metaph.* cap. 2, quæst. 9, sect. 2.

(3) Suarez, *Metaphys.* disp. 22, sect. 2, num. 48.

(4) S. Thomas, *de potent.* quæst. 3, art. 7, ad 9.um

omnium effectuum a suis causis, non vero in illa oculissima præmotione, nulla ratione fundata. Itaque discursus physicus Aristotelis fuit, omne quod movetur ab alio moveri, omnesque motus inferiorum corporum aliquo modo reduci ad motum cæli, cælum autem ipsum moveri ab alio, atque ita cum non possit in infinitum procedi, sistendum esse in aliquo primo motore. Discursus autem metaphysicus proportionalis erit, omne ens, quod non est a se, manare ab alio; et illud aliud, si non sit a se, rursus esse ab alio; cumque non possit procedi in infinitum, sistendum esse in ente a se. Et proportionali modo poterit discursus fieri inter agentia ut sic, ex vi essentiali dependentiæ a nobis explicatæ. Nam quod non est agens a se, reducendum est in aliud, in quo nitatur in agendo, donec istatur in aliquo, quod a se sit agens, et in nullo alio nitatur. Denique fieri potest discursus naturalis ex sensibilibus motibus corporum universi, per quos res istæ corporeæ ita applicantur ad agendum vel patiendum sicut necesse est ad conservationem universi; nam hoc est signum hæc omnia ab uno supremo principe gubernari. Illa ergo propositio in dicto sensu nec vera est, nec ad prædictas reductiones necessaria» (1).

Objic. 2.º Causa secunda nequit agere nisi applicata a causa prima. Atqui quod conjungit, et applicat causam ad agendum, præmoveri illam. Ergo... (2).

Respondeo, simili modo, *distinguendo* Major. Causa secunda nequit agere nisi applicata a prima per physicam præmotionem, *neg.*; aliter, *trans.*

Disting. pariter Minor. Quod conjungit, et applicat causam ad agendum eo modo, quo docent Thomistæ, *conc.*; aliter, *neg.* Nimirum Deus dici potest in recto sensu applicare causas secundas, tum quia tribuit, et conservat ingenitas inclinationes ad certos fines et operationes singulis causis, ut agant, ubicumque adsunt prærequisita (3); tum quia apponit hujusmodi prærequisita vel mediis aliis entibus vel ipse solus, sicut

(1) Suarez, *Metaphys.* disp. 22, sect. 2, num. 47. Cfr. opusc. *de concursu Dei*, lib. 1. cap. 11, numero 10 ssqq.; et lib. 3 *de auxiliis gratiæ*, cap. 11, num. 78.

(2) Vide Magistrum Goudin, loc. cit., *Prob. tertio*.

(3) Cfr. cardin. Cajetan., In 1.º 2.º 8., quæst. 9, art. 4, fin.

ipse solus nominatim apponit prærequisitum illud absolute necessarium creaturæ ad operandum, situm in decreto dandi concursum, et quidem ad hanc numero actionem et effectum, unde mox Deus confert de facto concursum ab æterno præparatum efficiendo eandem cum creatura operationem. Quo pacto Deus rectissime dicit potest applicare causam secundam ad operandum (1). Ut omitterem nunc illam controversiam, utrum Deus dici possit causas secundas applicare ad operationem ratione ipsius simultanei concursus, sicut qui operationem aliquam aggreditur, dici solet se applicare ad operandum.

Objic. 3.º Causa secunda non agit nisi in virtute cause primæ. Ergo prius debet recipere virtutem, quam agat. Nam prius est habere virtutem agendi, quam agere. Nec dicatur ideo causas secundas agere non posse nisi in virtute Dei, quia virtutem agendi receperint ab eo, cum primum productæ sunt. Etenim alicet per creationem creatura recipiat ipsam virtutem agendi in actu primo, non tamen recipit ipsam virtutem agendi in actu secundo seu activitatem ultimam agendi, qua constituitur actu profundens actionem, reddaturque dependens a Deo in ratione agentis, sicut per creationem dependet in ratione potentis agere. Ergo debet præter virtutem, quam recipit a Deo in prima productione, recipere complementum seu applicationem illius virtutis» (2).

Respondeo, *dist. antec.*; causa secunda non nisi in agit virtute primæ, sive quam accepit permanentem in sui creatione, sive que continetur in influxu cooperativo simultanei concursus a Deo collati, cum operandum est, *conc.*; in aliqua alia virtute, quæ præterea fingatur, *neg.*

Virtus quidem divina est, sicut *medium contingens virtutem cujuslibet causæ secundæ cum suo effectu. Non enim virtus aliquid creaturæ posset in suum effectum, nisi per virtutem Creatoris, a quo est omnis virtus et virtutis conservatio et ordo ad effectum, quia ut in libro de Causis dicitur (3) causalitas causæ*

Quo sensu
causa creata
non agit
nisi in virtute
causæ primæ.

(1) Cfr. Suarez, opusc. *de concursu Dei*, lib. 1, cap. 11, num. 6 et 14.

(2) Ita iterum R. P. Goudin, loc. cit., *Probatur secundo*.

(3) Cap. 1. Vide S. Thomæ., in commentariis ejusdem libri, lect. 1.

secundæ firmatur per causalitatem causæ primæ (1). Et ratio est, quia, ut jam notavimus in primo capite, quantumcumque ponatur completa causa secunda in suo ordine, adhuc absolute loquendo inadæquata est, donec accedat virtus divina, quæ causæ secundæ cooperetur; in quo creaturæ se habent instar instrumentorum, quantumvis sint causæ principales in ordine suo. Et sic verissimum est, quod nulla causa secunda operari possit nisi in virtute primæ, et quin firmetur per causalitatem ejusdem, licet non recurratur ad physicam præmotionem Thomistarum, quia nempe causa prima dat secundæ virtutem ipsam, per quam agit, et conservat eam, et etiam insuper novo influxu juvat cooperando.

Per illam vero virtutem causæ primæ, in qua dicuntur agere creatæ causæ, nequit intelligi præmotio physica, tum quia hæc non est virtus activa, sed applicatio virtutis, ut ipsimet ejus patroni doceant (2); tum etiam quia etiamsi præmotio admitteretur adhuc necesse foret ponere aliam virtutem Dei, in qua causa secunda ageret, nempe virtutem influxus simultanei, quia præmotio non est ipse concursus simultaneus Dei, sed aliquid prævium, quod quantumvis inclinet, et actuet ad operandum, non poterit tamen obtinere operationem, quin virtuti creatæ superaddatur influxus cooperativus primæ causæ. Apposite cardinalis Cajetanus: «Illa, inquit, propositio... scilicet: *Causa secunda nihil agit nisi in virtute primæ*, non juvat. Quoniam non est sensus, quod causa secunda nullam virtutem habeat nisi primæ, sed *quod ipsa secunda nullum effectum producit nisi virtute primæ concurrente et conjungente virtutem secundæ suo effectui* (3).

Quæ vero addebat doctissimus adversarius noster ad repellendam instantiam, jam in probationibus præoccupata sunt. Causa enim habens in promptu virtutem completam in ordine suo cum omnibus prærequisitis, non indiget ulteriori complemento et actuone, qua constituatur *actu profundens actionem, reddaturque dependens a Deo in ratione*

(1) S. Thom. 2.º dist. 1, quæst. 1, art. 4, fin. corp.

(2) Revoca in mentem paulo superius scripta in descriptione prædeterminationis, num. 275, pag. 786.

(3) In 1.º p., quæst. 10, art. 8, sub fin.

agentis, siquidem totum id cumiatissime obtinetur per simultaneum concursum.

Dices. Nihil agit, nisi in quantum est actu. Ergo licet causa secunda completam habeat virtutem operandi; actionem ipsam profundere nequit, nisi prius actuetur, et constituatur in ratione principii in actu secundo operativi. Id autem solum per præmotionem obtinetur. Et ratio est, quia forma et virtus operativa creata, quantumvis completa et perfecta, est tantum actus primus et habitualiter duntaxat operativus, et consequenter actus admixtus potentiæ, cum sit in potentia ad actum, operatio vero est actus secundus non habens admixtam potentialitatem. Quia ergo principium agendi non debet habere minorem actualitatem, quam ipsa ejus operatio, necesse est, ut virtus activa causæ create per præviam aliquam motionem accipiat ultimam illam perfectam qua carebat, actualitatem (1).

Respondeo, *conc.* anteced., *neg.* conseq. Ad probationem vero *negatur*, ex eo quod virtus completa agendi sit actus duntaxat primus, sequi, quod sit actus admixtus potentialitati.

Verum est nihil agere, nisi in *quantum est actu*, quemadmodum fert effectum frequentissimum apud Scholasticos; sed ex S. Thoma passim agens duplici modo intelligitur esse actu, et quatenus existat, et quatenus habeat formam et virtutem, per quam agat (2): nisi enim existat et in promptu habeat principium ipsum operandi, quod esse forma et virtus, profecto nequit operari. Cum vero causa est actu in hoc duplici modo cum suis prærequisitis, non requiritur ullus alius actus, quo constituatur profundens actionem suam.

(1) Vide R. P. Goudin, loc. cit., *Probatur tandem ultimo ratione omnino efficaci*.

(2) *Nihil agit, nisi in quantum est actu*, ait Aquinas; unde cum unumquodque sit actu per formam, sequitur, quod forma sit principium motus (3.º *Physicor.* lect. 4, paragr. d). Et alibi: *Potentia activa sequitur ens in actu; unumquodque enim ex hoc agit; quod est actu* (2.º *Contra Gent.* cap. 7, *Amplius*. Cfr. ib. cap. 8, initio; et cap. 47, *Amplius*). Alibi: *Unumquodque est actu per formam* (3.º *Contra Gent.* cap. 47, *Ex diversitate autem formam*. Cfr. 2.º dist. 34, quæst. 1, art. 3; *de potent.*, quæst. 2, art. 1 corp.; *de spiritali creat.*, art. 3; *de potent.* quæst. 7, art. 4).

Et re quidem vera, cum obijcitur, «virtutem causæ secundæ esse actum primum, ac proinde esse admixtum potentiae, æquivoca est et ambigua propositio, et ideo distinguere et explicare illam oportet. Nam vel est sermo de virtute mere activa, ut est illa, quæ agit actione transeunte, vel est sermo de virtute, quæ ita est activa, ut sit etiam receptiva, quales sunt potentiae animæ. Item cum aliqua ex his virtutibus dicitur esse actus admixtus potentiae, illud potest intelligi vel de potentia passiva, vel de aliquo alio genere potentialitatis. Loquendo ergo de virtute mere activa, etiamsi sit *purus actus primus et separabilis ab actu secundo*, id est *ab actione*, non inde fit *lalem virtutem esse admixtam potentiae receptivæ*, nam licet careat actione, non manet in potentia receptiva alterius, quia etiam quando agit, illam in se non recipit (1). Quod si dicatur actus admixtus potentiae, solum quia potest actu non agere, hoc non obstat, quominus habeat perfectiorem actualitatem, quam sua actio. Quia ipsa actio comparata ad formam, quæ est terminus ejus, est actus imperfectus, quia est via quædam, sicut de omni motu et mutatione Aristoteles dixit; forma autem, quæ est terminus talis actionis, non habet perfectiorem actualitatem, quam forma, quæ est principium actionis, sed vel minorem, ut in causis æquivocis, vel ad summum æqualem, ut in causis univocis (2). Ergo quod talis actus primus possit esse isto modo in potentia, non ideo indiget nova actualitate sibi inherente, ut reducatur in actum secundum; nam per solam actionem ab eo exeuntem constituitur in actu secundo, cujus est capax. Cujus etiam signum est, quia licet fingatur amplius actuata per aliquid additum (nempe per ipsam præmotionem physicam), nondum est

(1) Ita docent communissime nostrates et plures etiam Thomistæ ipso Magistro Goudino (*Philosoph. juxta inconcussa tutissimæque...* prim. part. *Physic. disp. 3, quest. 1, art. 2*) non excepto, quemadmodum vidimus in *Ontologia* (num. 355, pag. 1035 seqq.) Mens S. Thomæ de hac questione adeo clara non est: illud vero notandum, quod Ferrariensi, Complutensibus Carmelitanis, R. P. Goudino aliisque non videatur S. Thomas sibi contrarius, prout in prædicto loco monuimus.

(2) Audi Aæglicum: *Potentia activa perfectior est, quam actus, qui est ejus effectus*. S. Thom., *de verit.*, quest. 3, art. 6, ad 3.UM

constituta in actu secundo (quia præmotio non est ipse operationis actus secundus, sed via ad illum), neque in aliquo intrinseco initio ejus (1).

«De potentis autem animæ fatemur habere potestatem activam admixtam potentiae passivæ: sed hoc non obstat, quominus in sua entitate et in sua activitate habeant actualitatem simpliciter perfectiorem, quam earum operationes, quia licet talis potentia, in quantum passiva, secundum quid sit minus perfecta, quam sua operatio; in quantum activa, est simpliciter perfectior. Sicut anima etiam passive comparatur ad potentiam, quam in se recipit, et nihilominus perfectiorem habet actualitatem. Quæ omnia Philosophis notissima sunt, et sane ad præsens punctum parum referunt. Nam etiamsi fingatur intellectus, v. gr., cum illo prævio influxu, adhuc est in potentia receptiva sui actus secundi, et per suam entitatem, vel per habitum aut speciem aliquam, habet sufficientem virtutem in suo genere causæ ad producendum suum actum, ad quem est potentia receptiva. Ergo inde etiam habet perfectiorem actualitatem. Ergo illa alia actualitas quasi media necessaria non est» (2).

Objic. 4.º Causæ secundæ dicuntur, et sunt instrumenta causæ primæ, cujus attingunt effectum proprium. Sed instrumentum non attingit effectum causæ principalis, nisi prius ab illa moveatur (3).

Respondeo *dist.* Major. Sunt instrumenta proprie et univoce, *neg.*; improprie ac per analogiam, *conc.* Distinguo etiam Minor.: instrumentum non attingit effectum principalis causæ, nisi præmoveatur, si sermo ut de instrumentis artis, *trans.*; si sermo sit generatim de quolibet instrumento, *neg.*

Obijctio ergo ex duplici capite vacillat, primo quia videtur supponere, quod causæ secundæ, etiam completæ in suo ordine, sint veri nominis instrumenta; quod falsum esse ostendimus (4). Deinde quia supponit, deratione omnis instrumenti esse, ut non agat nisi prævie motum a causa principali.

(1) Vide superius scripta num. 275, pag. 786.

(2) Suarez, *de Gratia*, lib. 3, cap. 40, num. 2 et 3.

(3) Vide Goudin, *loc. cit.*, *Prob. 4.º*

(4) Vide paulo superius scripta.

At id verum non est universaliter, ut patet in calore, qui certe instrumentum dicitur ignis, nec tamen indiget ulla præmotive ignis ad comburendum; idem calor est instrumentum virtutis vegetativæ ad concoquendos cibos et carnera generandam, quin tamen ulla præmotive ad opus impellendus sit. Atque idem dicatur generatim de omnibus virtutibus ac potentiis activis, quæ sunt instrumenta propriarum substantiarum; itemque de phantasmate, quod tanquam instrumentum intellectus agentis concurret ad productionem specierum intelligibilium; ac de semine, quod concurret ex doctrina S. Thoma (1) ad educendum de potentia materiæ animæ sive vegetalium, sive animalium instar instrumentis animæ generantis (2).

Cæterum quod artis instrumenta requirant præmotionem artificis, causa est peculiaris ipsorum conditio; non enim agunt nisi per motum localem, quem cum ex seipsis non habeant, ab artifice recipiant oportet (3).

Objic. 5.^a Deus non solum cooperatur cum creatura causando ejus effectum, sed etiam facit, ut creatura agat, seu operetur. Actio enim ipso vel effectio formalis aliquid est, ac proinde a Deo fit. Atqui nequit Deus facere, ut creatura faciat per ipsum simultaneum concursum. Ergo per aliquid prævium. Et probatur Minor, quia virtus causans aliquid debet esse prius causato. Sed concursus simultaneus non est prior operatione creaturæ, immo nec secundum nostram sententiam ponit quippiam in ipsa causa secunda, quæ operatur. Ergo (4).

Respondeo, dist. Major. Idque facit præbendo virtutem operativam, ac decernendo concursum, et per omnipotentiam suam operando, *conc.*; aliter, *nego.*

(1) Vide quest. 3, de *potent.*, art. 11, 12.

(2) Vide quæ fusius in hanc rem, dicta sunt in *Ontologia*, num. 392, pag. 1125 seqq. Et lege S. Thom., de *potent.* quest. 3, art. 7, *Sciendum namque est, quod actioni alicujus.*

(3) Vide Suarez, lib. 1, de *concursu Dei*, cap. 6, num. 19; de *Gratia*, lib. 3, cap. 40, num. 5, seqq., ubi fuse et egregie etiam tractatur, num creaturæ respectu ipsius existentie communicande sint vera et propria instrumenta Dei, an vero cause in ordine suo principales.

(4) Goudin, loc. cit., *Prob.* 5.^a

Dist. etiam Minor. Id nequit facere Deus per ipsum simultaneum concursum, sumptum formaliter pro ipsa formali actione creaturæ, prout a Deo fluente, *conc.*; sumptum virtualiter ac principiative pro virtute divinæ omnipotentie, unde fluit talis actio, *nego.* Quando dicitur Deus facere, ut creatura agat, duplici modo id intelligi potest, vel in sensu morali, sicut rex vel superior imponendo præcepta, dicitur facere, ut subditi operentur; vel in sensu physico. Jam quod attinet ad hunc sensum physicum, certum est Deum non solum efficere effectum, sed ipsam etiam actionem creaturæ, per quam effectus producit, ut jam demonstravimus in primo capite. Ut vero Deus ipsam actionem creaturæ physice efficiat in tota proprietate, non requiritur ulla præmotio thomistica, sed sufficit in primis, quod causis omnibus secundis det, conservetque virtutes operativas (1). Si enim causæ secundæ per has virtutes efficiunt suas operationes; qui tales virtutes dat, et conservat, profecto est aliquo modo causa, cur sint illæ operationes: id que multo magis patet, si Deus det etiam virtutibus illis suas inclinationes ac tendentias ad operationes (2) et insuper apponat omnia prærequisita ad eas necessarias (3). Verum non hoc solo modo Deus facit physice, ut causa secunda faciat. Præterea per incretam virtutem suæ omnipotentie, quam applicare voluit ad concurrendum, influit in actionem et effectum creaturæ multo efficacius ac vehementius, quam virtus ipsa creaturæ. Ad rem Suarez: «Nec in his causis naturalibus Deus aliter facit causam secundam operari, nisi dando illi proximam virtutem agendi cum omnibus ex parte illius requisitis, et simul concurrendo. Quia sicut facere non includit nisi virtutem agendi et actionem, ita Deum facere, ut sol illuminet, v. gr., nec est, nec esse potest aliud, quam facere solem

(1) S. Thomas expresse docet eum, qui dat alicui, vel conservat virtutem agendi esse causam actionum illius, seu facit illum operari. Vide de *potent.*, quest. 3, art. 7; de *verit.*, quest. 5, art. 2; *Contr. Gent.*, cap. 67, cujus vide titulum et argumenta.

(2) Vide *Cosmolog.* num. 101, pag. 362.

(3) Iterum expresse docet Angelicus eum, qui applicat virtutem activam causæ esse causam actionis illius, sicut coquus applicans ignem dicitur esse causa decoctionis. 3.^a *Contr. Gent.* cap. 67, *Item...*

cum virtute illuminandi, et constituere illum in tali loco, etc., et cum illo ad illuminandum concurrere: et idem est in qualibet alia causa naturali, ut a quolibet facile considerari potest (1).

Quod vero attinet ad sensum moralem, quatenus Deus vel intendat, vel præcipiat, aut prædefiniat actiones creaturæ, et hoc modo faciat, ut illa operetur; id quidem verum est de multis, non tamen de omnibus. Aliquas enim actiones Deus permittit duntaxat. «Et tunc non proprie in eo sensu facit Deus, ut creatura faciat, sed permittit, ut faciat, eique facienti cooperatur. Unde non pertinet ad perfectionem primæ causæ, ut in universum et ad omnia concurrat illo modo, sed potius est præter sapientiam et bonitatem ejus. Atque ita potest argumentum in contrarium retorqueri. Nam ex opposita sententia sequitur, Deum in universum facere, ut faciant etiam illi, qui male faciunt, quia per propriam actionem suam a sola sua voluntate prodeuntem eos determinat, ut ita faciant...

«Alio tandem ac morali modo dicitur Deus facere, ut homines faciant illustrationibus et inspirationibus...; non tamen pertinet ad concursum (generalem) primæ causæ, sed ad ordinem gratiæ vel specialis providentiæ divini, cujus consideratio non est hujus loci» (2).

Objic. 6.º Quod est indifferens ad utrumlibet, non agit nisi prius determinetur ab alio. Sed ut plurimum causæ secundæ, præcipue voluntas humana, sunt indifferentes ad utrumlibet. Ergo non agunt nisi prius determinentur ab aliquo, scilicet a causa prima, quæ sola potest determinare voluntatem... Hæc est ratio D. Thomæ (3). Ita iterum R. P. Antonius Goudin (4). Et Major patet, quia quod est indifferens ad utrumlibet, re vera est in potentia; nihil autem agit, in quantum est in potentia, sed in quantum est actu.

Respondeo. Objectio hæc respicit causas duntaxat liberas, nam necessariæ natura sua determinatæ sunt ad unum

(1) Suarez, lib. 3 de Gratia., cap. 40, num. 17.

(2) Suarez, Metaphys. disp. 22, sect. 2, num. 58.

(3) 1. p., quæst. 10, art. 3, ad 5.um; 2.º Physicor., lect. 8.

(4) Loc. cit., Probatur sexto.

nec ullam retinent indifferentiam nisi in ordine ad hunc vel alium effectum individuum, quem producere possunt indiscriminatim, quando jam sunt in actu primo proximo constitutæ. Indifferentia vero hujusmodi quomodo tollatur a Deo absque ulla physica prædeterminatione, jam satis explicatum est in probationibus (1). Itaque relate ad causas liberas

Disting. Major. Quod est indifferens indifferentia passiva vel etiam activa, quæ tamen careat aliquo comprincipio vel prærequisito ad agendum, quod nequeat libere ab ipso agente comparari, *conc.* Quod est indifferens indifferentia activa et electiva, quæ supponit potentiam liberam in actu primo proximo constitutam, *nego.*

Ad probationem, *dist.* Major. similiter. Quod est indifferens indifferentia passiva *conc.*; activa, *subdist.* est in potentia passiva, *nego.*; in potentia activa, *conc.* Et *contradist.* Minore, *nego.* conseq. Quod enim est in actu primo proximo completum in suo ordine, nequit dici proprie in potentia, sed re vera est sufficienter in actu, quemadmodum patet ex dictis. Et ideo solemne est apud Philosophos dicere, quod potentia activa, quantum est de se, importet perfectionem, ac proinde actum; omnis enim perfectio actus est.

Solutio continet omnino doctrinam S. Thomæ sic scribentis: «Ad utrumlibet.... esse alicui virtuti potest convenire dupliciter: uno modo ex parte sui, alio modo ex parte ejus, ad quod dicitur. Ex parte quidem sui, quando nondum consecuta est suam perfectionem, per quam ad unum determinetur... unde hoc in imperfectionem virtutis redundat, et ostenditur esse potentialitas in ipsa, sicut patet in intellectu dubitantis, qui nondum assecutus est principia, ex quibus ad alterum determinetur. Ex parte autem ejus, ad quod dicitur, invenitur aliqua virtus ad utrumlibet, quando perfecta operatio virtutis a neutro dependet, sed tamen utrumque esse potest: sicut aliquis, qui diversis instrumentis uti potest æqualiter ad idem opus perficiendum. Hoc autem ad imperfectionem virtutis non pertinet, sed magis ad ejus eminentiam, in quantum utrumlibet oppositorum excedit, et ob hoc determinatur ad neutrum, sed ad

(1) Vide supra, num. 282, pag. 811, 812.

utrumlibet se habet (1). Quando vero S. Thomas dicit in objecto loco, quod est indifferens, exire in actum non posse nisi ab alio determinetur, loquitur de indifferentia passiva potentialitatem importante, ut patet ex contextu, et fusius probabitur inferius.

Cæterum quicumque arbitretur indifferentiam voluntatis libere in actu prodire non posse nisi ope physicæ prædeterminationis; hæc etiam consequenter admittat necesse est: 1.º nullum actum oriri posse a voluntate, prout libera est, non enim est libera, nisi prout indifferens, cum indifferentia sit ratio constitutiva libertatis, 2.º Voluntatem prædeterminari debere etiam ad ipsam formalem malitiam peccati, siquidem est ad eam per se indeterminata et indifferens. 3.º Sine prædeterminatione non fore in voluntate veram potentiam ad ullam actum determinatum, nam voluntas est indifferens, et ex indifferenti nihil determinatum oriri potest. 4.º Voluntatem non prædeterminatam ad actum præceptum, immerito puniri aut culpari posse, quod illum omittat. «Sic enim Deo respondere poterit: *Domine ad talem actum nihil habui præter libertatem in actu primo mere indifferenti. Quomodo autem violarem proloquium illud: Ab indifferenti, ut indifferenti, nihil determinatum oriri potest?* (2).

Objic. 7.º «Ille, qui respicit finem ultimum universi, debet omnia præmovere, et applicare ad suas operationes, et non solum cum illis concurrere. Sed Deus respicit finem

(1) S. Thom. 1.º *Contr. Gent.* cap. 84, *Horum autem nullum...* Eandem doctrinam sic expressit Ferrariensis. «Determinari, inquit, non solum est ejus, quod est in potentia, sed cujuscumque secundum se indeterminate et ad utrumlibet se habentis. Sed tamen secundum diversum modum indeterminationis et se habendi ad utrumlibet, est etiam diversus modus determinationis. Nam si aliquid est indeterminatum per modum materie et potentie passivæ, et sit ad utrumlibet ex parte virtutis, oportet, ut tale sit in potentia, et ab aliquo extrinseco agente determinetur. Si autem sit indeterminatum per modum agentis liberi, et ad utrumlibet se habentis ex parte ejus, ad quod dicitur, non oportet tale esse in potentia, nec ab aliquo extrinseco determinari; sed ipsum se ratione suæ libertatis determinare potest. Ferrariensis, in lib. 1.um *Contr. Gent.* cap. 22, paragr. Ad primum horum, Clr. initio, Sed ad primum horum.

(2) Lossada, loc. cit., cap. 6, num. 10.

ultimum totius universi, Ergo... Major declaratur. Nam ille, qui respicit finem ultimum totius universi, debet omnia dirigere ad illum finem: quod explicat D. Thomas exemplo ducis, qui applicat, et dirigit omnes milites ad victoriam consequendam, quæ est finis totius exercitus. Sed non potest dirigere nisi applicando et præmovendo. Nam concursus simultaneus non dirigit actionem creaturæ, sed solum ipsi cooperatur; motio vero moralis non dirigit nisi moraliter et inefficaciter. Ergo debet præterea dari motio prævia et effectiva (1).

Respondeo, *dist.* Major. Qui respicit finem ultimum universalem, debet omnia præmovere et applicare per physicam præmotionem, *nego: aliter, conc.*

Et similiter *disting.* conseq. et Minorem probationis. Jam diximus, quibus modis Deus præmoveat, et applicet causas secundas ad operandum. Quod autem physica præmotio nullatenus necessaria est ad hoc, ut Deus omnia dirigere possit ad finem ultimum universalem, patet in primis vel ex ipso exemplo, quod adversarius mutuatur ex Aquinate. Dic enim mihi, quæso, quam physica præmotio utendum sit imperatori, ut milites ad victoriam consequendam dirigat? Numquid non sufficit, ut apta cuique loca assignet, arma suppeditet, propositoque bono victoriæ animos verbo et exemplo ad pugnam accendat? An vero præterea ipse suis manibus pedes manusque militum agitare debebit, et huc illuc propellere, quasi forent saxa vel machinæ inanimatæ? Sic etiam Deus creavit omnia entia mundana, et suas cuique virtutes irididit, fines sive proximos sive remotiores assignavit, ad eosque obtinendos tendentias et consentaneas propensiones impressit; addidit agentibus liberis inclinationem in bonum in genere cum facultate eligendi inter bona particularia, proposuit præcepta, leges, præmia, supplicia decrevit, insuper, ubi opus esset, adungere oportune speciales motiones, quæ tamen expeditam relinquerent potestatem dissentiendi, sive pro actibus supernaturalibus sive pro casibus difficilioribus: denique singula entia sic instructa et conformata ita per diversa loca et tempora distribuit, et

(1) Goudin, *ibid.*, *Prob. octavo.*

collocavit variisque in adjunctis constituit, prout aptissimum esse noverat, ut ordinem mundanum conservarent, eumque gradum gloriæ Deo tribuerent, quem ipse Deus, prælucente scientia media, libere elegerat tanquam finem supremum totius creationis. Et in hujusmodi applicatione causarum, ut consentanea ad suas naturas sine miraculo operentur, fere consistit ordinaria providentia Dei. Neque ulla alia præmotio vel applicatio jam opus est, ut, si Deus in singulis casibus simultaneum concursum exhibeat, tota rerum universitas, instar ingentis exercitus, ordinatissime certissimeque ad finem suum conspiret sub ductu et suavissima providentia Creatoris.

Dices. Divina motio et applicatio talis esse debet, per quam Deus omnia infallibiliter disponat, et mandet executioni. Sed sola physica præmotio potest id præstare. Ergo admittere hanc necesse est. Prob. Minor. Nam «concursum simultaneus, cum sit de se indifferenter paratus omnibus, non regit, nec movet creaturas infallibiliter, sed expectat indifferenter earum cooperationem. Motio vero moralis, præter quam quod non est omnibus creaturis communis, illas, quas movet, non applicat infallibiliter, sed plerumque inutiliter excitat. Ergo sola præmotio physica est executiva divinæ providentiæ. Ideoque Providentia dicitur infallibilis, quod regat creaturas per motionem infallibilem. Hæc ratio efficacissima est et præclarissima, qua utilitur Divus Thomas (1), ubi, sic argumentatur: *Omnis inclinatio, sive naturalis sive voluntaria, nihil aliud est, quam impressio a primo movente, sicut inclinatio sagittæ ad signum determinatum nihil aliud est, quam quedam impressio a sagittante.* Ex quo concludit, quod Dei gubernationi nihil resistit, quod omnia, quæ aguntur vel naturaliter vel voluntarie quasi propria sponte perveniunt in id, ad quod divinitus ordinantur». Ita R. P. Goudinus (2).

Respond. *dist.* Major. Divina motio talis esse debet, quæ infallibiliter disponat, et executioni mandet omnia, infallibilitate præcise antecedente et intrinseca, *nego*: sive

(1) 1 p., quest. 103, art. 8.

(2) Loc. cit., *Prob. nono.*

antecedente et intrinseca sive consequente et extrinseca, *conc. Et contradist.* Minori, *neg. conseq.*

Ad probationem, *dist.* primam partem antecedent. Concursum simultaneus, utpote indifferens, non movet infallibiliter, infallibilitate intrinseca et antecedente, *conc.*; infallibilitate consequente et extrinseca, quæ ex scientia media derivatur, *nego.* Et eodem modo *distinguo* alterum membrum relate ad motiones morales efficaces; nam relate ad inefficaces manifestum est, quod licet possent infallibiliter movere eadem infallibilitate extrinseca, de facto tamen non movent ob rebellionem voluntatis.

Tum *nego* consequentiam. Itaque providentia divina certissime atque infallibiliter infallibilitate metaphysica disponit, et regit omnia, mandatque executioni, sed prælucente scientia media, ut infallibilitas cum suavitate amicissime consorta cohereat. Primum enim per scientiam mediam cognoscit metaphysica certitudine Deus, quid queque creatura in quibusvis rerum adjunctis factura esset, si ipse concursum generalem indifferenter præberet, adjectis etiam motionibus specialibus, ubi opus sit, talibus nihilominus, quæ non ex intrinseca natura et conditione sua trahant infallibiliter effectum, sed ex libera acceptione voluntatis, quæ, quamvis posset, non vult tamen resistere. Tum supposita hujusmodi clarissima cognitione conditionate futurorum, Deus liberrime decernit creare hæc vel illa entia, sive necessaria sive libera, eaque constituere in his vel illis adjunctis, et concursum etiam ac certarum apparatusum motionum specialium parare pro singulis casibus et adjunctis, eligendo consequenter hoc modo unam eventuum omnium seriem et combinationem ex infinitis possibilibus, quas scientia media monstraverat, eam nempe, quam ex talibus entibus et adjunctorum omnium complexu secuturum esse prævidit. Mox vero, adveniente tempore, decretum hujusmodi executioni mandatur a Deo, conferendo concursum et motiones illas, unde tota illa series eventuum successive evolvat. Et sic quæ ante illud decretum et electionem Providentiæ divinæ in scientia media fuerant conditionate futura, jam sunt absolute futura, et quidem certissime et infallibiliter futura certitudine atque infallibilitate metaphysica et extrinseca duntaxat. Erunt futura certissime

atque infallibiliter, quia Deus prævidit futura esse, divina vero scientia certitudine atque infinitate metaphysica pollet. Erunt autem futura infallibilitate duntaxat extrinseca, quia licet concursus et motiones, per quas eventuum illorum series executioni mandatur, non sint natura sua impossibiles cum dissensu, et eadem illæ motiones in aliis adiunctis forte frustrarentur effectu ex rebellionē ac resistantia voluntatis; tamen, supposita præscientia divina falli nescia, quæ est aliquid pure extrinsecum tum motionibus tum causis omnibus eventuum, jam repugnat metaphysice, ut illi eventus non contingant, atque adeo infallibiliter erunt infallibilitate extrinseca (1). Et hoc denique modo divina Providentia, prælucente scientia media, sine ulla physica præmotione dirigit omnia in fines suos, attingens a fine usque ad finem fortiter, et disponens omnia suaviter, salva entium liberorum libertate. Infallibilitas enim huiusmodi extrinseca eventuum reddit quidem effectus quodammodo necessarios, sed necessitate pure consequente. Nam necessitas, cur ita certissime omnes eventus contingant hoc vel alio modo, tota derivatur ex infallibilitate divinæ scientiæ. Jam vero licet divina scientia *duracione* antecedit absolutam existentiam eventuum ac liberarum determinationum voluntatis, nihilominus ordine et habitudine subsequitur. Ut enim alibi explicavimus, estque communissima doctrina Patrum, non ideo actus liberi fiunt in tempore, quia Deus prævidit, sed e converso ideo prævidentur, quia futuri sunt, eventus quippe actuum liberorum ordine aliquo præsupponendus est ante scientiam, non quidem tanquam causa illius, sed tanquam conditio ac terminus. Sed hæc alibi tractata sunt (2).

Mirum est autem, quod R. P. Goudinus locum illum S. Thomæ in patrocinium suarum præmotionum advocaverit. Quid enim ibi ait S. Doctor? Patet ex ipsis verbis, docet nihil resistere ordini divinæ gubernationis, seu providentiam divinam certissime atque infallibiliter obtinere omnia, quæcumque decrevit, atque ordinavit. Non autem dicit, quo id modo Deus obtineat, utrum physice præmovendo, an aliter.

- (1) Vide supra, num. 26, pag. 77, §) *Docent Patres*.
 (2) Vide supra, num. 26, pag. 76; num. 65, pag. 212.

Cum ergo id egregie, salvis omnibus juribus et Dei et libertatis humanæ, obtineri possit per scientiam mediam, absque ulla physica præmotione, qua fide, quæso, talis doctrina silenti S. Thomæ gratis imponitur? Verum de mente Aquinatis tum in hoc, tum in aliis locis, mox disputabitur.

Objic. 8.º Si Deus non prævie agit, ac prædeterminat omnes actus liberos, non erit *primum agens*, *primum movens*, *primum liberum*, *primum determinans*, nec *causa prima iustius entis*, nec *dominus suæ creaturæ*, saltem *liberæ*, tum quia offert ei suum concursum indifferenter, tum etiam quia dominium consistit in usu rei, usus autem importat applicationem rei ad operationem. Hinc vero nec causa secunda erit penitus subordinata, nec causa instrumentalis respectu Dei: quin etiam gloriari poterit creatura se aliquid habere, quod non acceperit a Deo; usus enim concursus simultanei non datur ab ipso concursu simultaneo, ac proinde nisi admittatur prævius concursus applicativus ac prædeterminativus, ex se habebit usum illius concursus. Ergo admittenda physica præmotio (1).

Respondeo, *neg.* assertum quoad omnes partes. Nam 1.º *Deus est primum agens* in verissimo sensu, quia causas omnes secundas creavit, et conservat cum suis virtutibus operativis, et complet apponendo prærequisita omnia, et concursum decernendo, atque insuper addendo, ubi opus fuerit, motiones aliquas speciales (2). Non autem est primum agens, quatenus vel ipse actionem creaturæ prius inchoet, vel ad eandem per physicam præmotionem applicet. Ejusmodi enim applicationem jam pluribus nos impugnavimus, nec illius necessitatem probare adversarii possunt ex eo, quod Deus sit primum agens, nisi petendo principium.

Dices. Actio causæ primæ concurrentis debet esse prior actione causæ secundæ. Atqui si Deus solum simultanee

(1) Vide R. P. Goudin, loc. cit., *Prob. decimo et undecimo*, et paragr. V, *Prob. ultimo ab inconvenientibus*. Cfr. apud Lossada, loc. cit., cap. 6, num. 1.

(2) Cfr. S. Thom., 2.º dist. 37, quæst. 2, art. 2, ubi ad rationem primi principii requiritur solum, quod agat sine auxiliis prioris agentis et influentia ejus.

An Deus,
 etiam non
 admissa
 præmotione
 vere dici
 possit
 primum
 agens.

concurrat, actio ejus non est prior actione causæ secundæ. Ergo...

Repondeo, *disting.* Major. Actio Dei immanens, concursus in actu secundo decernentis, *conc.*; actio Dei, actu jam cooperantis causæ secundæ, *subdist.*; est prior re, natura vel causalitate, *neg.*; est prior dignitate, necessitate, independentia, et subsistendi consequentia, *conc.* Et *contradist.* Minore, *neg.* consequentiam.

Prior enim re non potest esse, quia actio Dei cooperantis et actio creaturæ operantis est una sola realitas, ut jam probavimus, ac tenet etiam inter plures alios cardin. Cajetanus (1).

Nihilominus quoniam hæc una actio ex duplici virtute et influxu procedit, potest *ratione* duplicari, et sic, prout procedit ex influxu causæ primæ, esse prior, quam prout procedit ex influxu causæ creatæ variis modis. Et primo quidem *2) dignitate et nobilitate*, ut per se patet. *β)* Secundo *necessitate*, quia magis necessarius est influxus Dei, quam creaturæ. Item influxus causæ primæ necessitas fundatur in aliqua priori ratione; nam requiritur ex generali ratione entis, nempe requiritur, ut sit effectus, seu simpliciter ut sit ens, causa vero secunda influit solum ex particulari ratione entis, quæ in effectu reperitur. *γ)* Tertio *independentia*. Potest enim Deus sine creatura operari, non tamen creatura sine Deo. *δ)* Denique in *subsistendi consequentia*, eo modo, quo rationes superiores et universaliores dicuntur priores inferioribus, et causa universalis particulari. Nam bene sic concluditur: *Datur actio creaturæ: Ergo datur actio Dei.* Non vero e converso: *Datur actio Dei: ergo datur actio creaturæ* (2). Quæ doctrina discrete tradita fuerat ante nostros scriptores ab Emmo. cardinali Cajetano, qui lumen et ornamentum fuit Sacri Ordinis Dominicani (3).

(1) In 1.^{am} p. quest. 14, art. 13, *Nec sustinendus est Scotus...* Cfr. in 1.^{am} p. quest. 9, art. 8, vers. *h.*

(2) Vide Suarez, lib. 1.º de concursu, cap. 4, num. 8; de Gratia, lib. 3, cap. 40, num. 10 sequq.; Ruiz de Montoya, de volunt. Dei, disp. 43, sect. 5, num. 9 sequq.

(3) Vide cardin. Cajetanum, ubi ait prioritatem, secundum quam causa prima dicitur prius respicere effectum, quam secunda, universaliter non esse secundum aliquam quasi durationem naturæ, ut

2.º *Et eodem modo patet Deum esse primum motorem, quin sit necesse ad prædeterminationem physicam confugere.*

primus motor,

3.º *Similiter Deus est primum liberum*, non solum quia ab ipso procedit omnis creatura et facultas libera, sed quia exercitium omne creatæ libertatis præsupponit necessario atque essentialiter exercitium increatæ libertatis Dei. Enimvero quomodo potest creatura libere operari, nisi prius præcedat in Deo liberum decretum conferendi, quiddam virtutis et activitatis et complementi requiritur in creatura, ut sit in actu primo proximo constituta, et præterea applicandi etiam omnipotentiam suam ad concurrendum et cooperandum cum illa, ita ut una eademque actio procedat ab utraque virtute, et increata et creatæ? Quod si contendas, adhuc prædeterminationem requiri; jam Deus non erit *primum liberum*, sed *unicum*, cum nulla jam possit remanere libertas, ut probatum manet.

primum liberum,

4.º *Et eodem modo est primum determinans*, quia antecedenter ad liberam determinationem creaturæ, se libere determinare debet ad dandas illi vires consentaneas et ad cooperandum cum illa in eandem actionem et effectum. Ad quod necessarium non est, ut *prædeterminet* Deus liberas actiones; immo si prædeterminaret, non posset voluntas *se determinare*; non enim *se determinat*, nisi quod *nondum est determinatum*.

primum determinans,

5.º *Est Deus causa totius entis*, etiamsi non physice præmoveat, quia et causam ipsam facit et effectum ejus et actionem ac determinationem, non solum dando et conservando virtutes activas, sed insuper cooperando per suam omnipotentem virtutem. Determinatio enim voluntatis est ipsa ejus volitio, quæ, nisi concurrente Deo, effici non potest. Quod si Deus non dicitur determinare actionem, sed voluntati tribuitur determinatio, non est, quia Deus non efficit totam entitatem illius actionis simul cum voluntate creatæ,

causa totius entis

in uno instanti nature effectus attingatur a prima causa, et in alio a secunda, ut arguens imaginatur; sed est secundum independentiam et immediationem virtutis, quia prior *independentius et immediatius* immediatione virtutis attingit effectum, quam secunda; in eodem tamen instanti nature effectus ab utraque attingitur. In 1.^{am} p. quest. 14, art. 13, *Nec sustinendus est Scotus.* Cfr. in 1.^{am} p. quest. 19, art. 8, prop. fin.

sed quia, ut sua illi servetur libertas, vult in manu ejus relinquere dominium actus, quo et illum inchoet, si velit, et omittat, si nolit, atque ab eo etiam cesset pro suo arbitrio.

et perfectus
Dominus
creaturæ

6.º *Deus etiam est perfectissimus Dominus creaturæ*, licet non præmoveat. Nam in primis omnia plenissime dependent a Deo et in essendo et in agendo, siquidem nihil est nisi a Deo, nec agit nisi virtute accepta a Deo, et cooperante præterea Deo per suam infinitam virtutem simultaneo concursu. Unde ita Deus omnium entium creatorum dominatur, ut possit illa in nihilum redigere, et actiones eorum impedire vel solo subtracto suo concursu, atque adeo reapse nihil agit nisi annuente Deo. Deinde vero est etiam dominus, quatenus potest, *si velit*, elicere a suis creaturis quaslibet operationes earum proprias. Id quod in causis necessariis nullam præ se fert difficultatem, quandoquidem ejusmodi sunt conditionis, quæ, omnibus positis prærequisitis ad agendum, nequeant actionem sustinere. Ubicumque ergo Deus illa constituat cum suis virtutibus ac prærequisitis, facient quidquid ipse decrevit secundum proprias naturas. In agentibus vero liberis major est difficultas, quia illa licet habeant in promptu omnia prærequisita et insuper divinum concursum præparatum, possunt nolle agere. Nihilominus Deus in infinitis thesauris suæ sapientiæ videt procul dubio modos et motiones, quibus perducti suaviter possent in diversis casibus atque adjunctis, ut agerent. Et sic etiamsi concursus divinus cum causis liberis indifferens sit, poterit tamen obtinere per illa media operationes earum certissime simul ac suavissime sine ulla physica prædeterminatione.

Itaque Deus perfectissime Dominus est 1.º negative, quia potest pro libito impedire omnem cujuslibet cause operationem negando concursuum. 2.º positive, utendo causis secundis ad certos fines et effectus obtinendos; necessarias quidem applicando et constituendo in actu primo proximo completo, in quo non possint non operari, liberis vero, imperando, et promovendo ad actiones bonas per illam præparationem adjunctorum et collationem specialem motionum, unde per scientiam mediam prævidet actiones illas secuturas esse. *Ad actiones bonas*, inquam, *promovendo*, quia Deus nequit *uti* proprie loquendo creatura

ad malas actiones, siquidem usus importat applicationem rei ad operationem cum intentione ac voluntate illius obtinendæ, at Deus nequit intendere peccata, sed solum *permittit*. «Sed utitur voluntate, sic male agente, ad aliquod bonum, quod perinet et ad perfectum dominium et ad infinitam Dei bonitatem et sapientiam» (1). «Ex quo tandem intelligitur, non semper actionem creaturæ pertinere ad usum positivum dominii Dei, sed partitione utendum esse. Nam quatenus illa actio est a Deo, pertinet proprie ad usum dominii ejus, quia ex ejus potestate et libertate pendet; quatenus vero est a voluntate creata, si sit bona et conformis voluntati Dei, erit etiam ex positivo usu dominii ejus, quatenus illam imperat, vel ad illam movet. Si vero sit mala, erit tantum ex usu negativo, quia nimirum illam non impedit cum possit» (2).

Dices. Sed nisi detur præmotio in illis adjunctis, in quibus Deus prævidet creaturam non esse censuram, erit impossibile, ut Deus obtineat consensum, ac proinde non parum exinde de dominio illius detrahatur (3).

Respondeo, neg. assertum. Nam vel prævidet Deus in sua scientia media, quamlibet creaturam liberam, utcumque rebellem, certis adhibitis mediis posse adduci ad consensum absque præmotive ac detrimento libertatis, vel non. Si prius dicatur, poterit Deus, si vult, promovere ad actionem bonam et consensum per applicationem illorum mediolorum, quæ prævidet efficacia fore. Si vero alterum dicatur, id unum sequetur, si *Deus velit absolute* obtinere consensum voluntatis, adhibendam esse pro eo casu præmotionem physicam, etiam cum libertatis præjudicio. Id quod *potest* quidem Deus *facere*, non vero *tenetur* ex titulo absoluti dominii sui: multoque minus tenebitur ad physice prædeterminandam voluntatem in cæteris casibus, in quibus potest aliis modis consensum obtinere. Quis enim dixerit ad salvandum jus dominii necessarium esse, ut dominus semper calce terat servum, vel suis ipse manibus illum trudet, et applicet ad operandum, etiamsi sufficient alii modi suaviores et efficaces? Immo etiamsi

(1) Suarez, *Metaphys.* disp. 22, sect. 2, num. 60.

(2) Id. *ibid.*, num. 61. *Cfr. de concursu*, lib. 1, cap. 11, num. 13.

(3) *Cfr. Goudin*, loc. cit. paragr. Quarto, sequitur.

servus nollet nisi vi coactus operari, quis arbitretur dominum leniri vim facere, nec posse cedere juri suo sine detrimento domini? Nonne posset Deus ratione domini supremi hominem peccantem illico interimere, atque in inferos de-
trudere? Et nihilominus quoties in dies cedit huic juri, ut misericordiam exhibeat miseris nobis? Itaque prædeterminatio physica necessaria non est ad salvandum dominium Dei super omnes creaturas, quia etiam sine illa omnis actio causæ secundæ est sub dominio Dei.

An homo non prædeterminatus possit gloriari, quod habet aliquid, quod a Deo non accepit.

7.º Nec vero ex negata prædeterminatione sequitur, posse hominem gloriari, quod habeat aliquid, quod non accepit. Licet enim usus simultaneæ concursus non detur ab ipso concursu simultaneo, sumpto in actu secundo, nempe ab ipsa cooperatione, que unum idemque est cum actione creaturæ, datur tamen a concursu simultaneo sumpto in actu primo, videlicet ab increata virtute omnipotentis divinæ cooperantis. Unde de nullo gloriandum est creaturæ ex eo, quod operetur absque prædeterminatione physica, quia quidquid facit, totum efficit per virtutem sibi concessam a Deo, et per omnipotentiam divinam influentem in actionem et effectum illius.

Quamvis non admittatur prædeterminatio, potest tunc dici quod omnis causa subordinatur Deo, si que illius instrumentum.

8.º Unde sequitur manifeste causam omnem creatam, quamvis non prædeterminetur, penitus subordinari causæ primæ, ejusque esse instrumentum in largiori sensu, quemadmodum fusius est jam supra expositum (1).

An Deus et causa creata simul agantur comparantur inter se, sicut dum causa partialis.

Dices. Sed nisi Deus præmoveat creaturas, simili modo se habebunt causa secunda et prima eidem cooperans sicut duæ causæ partiales ejusdem effectus, sicut duo trahentes navim, quod est exemplum ab ipso Molina adhibitum, contra disertam doctrinam Angelici. Atqui causæ hujusmodi partiales non sibi invicem subordinantur. Ergo nisi admittatur prædeterminatio, nequit satis intelligi subordinatio causarum secundarum a prima.

Respondeo, neg. Major. Nam causæ illæ partiales sunt ejusdem ordinis, et ita se habent invicem, ut una alteri non det virtutem agendi; nec illam facit agere, nec movet, vel applicat ad actionem in ullo vero sensu: unde singula habent

(1) Vide supra, num. 268, pag. 764 seqq.

actionem et proprium influxum independentem ab alia. Insuper nulla earum sufficit sola ad operandum, sed si altera deficiat, suppleri aliunde debet ejus defectus: unde etiam fit, dependentiam unius ab alia esse contingentem, talem nempe quæ suppleri possit ab alia simili concausa, deficiente prima. At vero Deus et creatura opposito modo se habent, ut patet ex superius dictis, cum sint causæ diversorum ordinum. Nec vero exemplum aliorum trahentium navim adhibetur a Molina, nisi ad explicandum modum simultaneæ concursus sine ulla physica præmotione, et ad declarandum, quomodo Deus non sit causa totalis, licet totum effectum causæ secundæ operetur.

Objic. 9.º ex variis exemplis. «Quia corpus et omnia ejus membra subordinantur animæ, non agunt nisi ex motione et applicatione animæ: quia cæteræ potentiæ subordinantur voluntati tanquam suæ reginæ, non operantur, nisi quatenus moventur ab illa: quia membra subordinantur cordi, nullus in eis motus fit, nisi prius ab illo vitalem influxum recipiant, quo intercepto vel cessante, ut in deliquio et morte, cætera membra torpent: sic quia sublunaria subordinantur cælis, non agunt, nisi prius vivifico siderum influxu excitentur, ut patet in plantis, quarum virtus, languescente per hiemem siderum calore, manet otiosa. Idem patet in artificialibus: sic enim prima horologii rota cæteris omnibus motum influit. Et in politicis propter subordinationem miles non agit, nisi politice applicetur a suo duce, et dux a tribuno, tribunus ab exercitus imperatore, et imperator a lege. Et judices inferiores nihil valide decernunt, nisi in quantum mittuntur, et applicantur a Rege, etc.» Atqui creaturæ magis dependent a Deo, quam corpus ab anima, potentiæ a voluntate, membra a corde, sublunaria a cælestibus, etc. Ergo... (1).

Respondeo, nego simpliciter consequi; quia exempla non sunt ad rem, immo vero nonnulla retorquentur in ipsum objicientem. Nam nec corpus movetur ab anima tanquam a physice præmovente, sed tanquam a causa formali, nec

(1) R. P. Antonius Goudin, loc. cit., paragr. X.

voluntas movet reliquas potentias per physicam præmotionem (1); nec cor aliud facit nisi communicare arteris sanguinem, eumque a venis excipere, peragendo sic circulationem. Sol vero non excitat inferiores causas per modum physice prædeterminantis, sed tantum per modum dispositis, aut complementis virtutem illarum per suum calorem. Motus etiam localis a prima rota cæteris impressus nihil habet commune cum thomistica præmotione, sicut nec impulsus v. gr. quo sagitta jacitur, quia motus vel impulsus hujusmodi continet præcise virtutem, nempe impetum omni corpori ratione inertiae suæ necessarium, ut mutare locum possit. Exempla denique motorum politicorum et præmotionem habent duntaxat moralem, ejusque naturæ, quæ non necessario connectatur cum consensu voluntatis, quandoquidem potest semper inferior, si sermo sit de physica potestate, ac sæpe solet etiam, motionem superioris repellere, mandataque violare. Atque idem dicatur de voluntatis motione respectu potentiarum sibi subditarum, cum perceptum omnibus sit sensitivam partem in homine fræna recusare partis rationalis.

II DIFFICULTATES EX AUCTORITATE DE PROMPTÆ (2).

288. Objicies cum Magistro Goudin. «Præmotionem physicam, tenent 2) thomistæ omnes cum utroque gratiæ Doctore D. Augustino et D. Thoma. 3) Tenent primates Theologi et

(1) Vide *Psycholog.* vol. 3.um, num. 81, 82, pag. 205 seqq.

(2) Operæ pretium esse arbitror præcipua opera historica et critica, quæ in patrocinium utriusque sententiæ prodierunt usque ad nostra tempora recensere. Omissis autem capitibus, quæ in operibus Doctoris Eximii, Didaci Ruiz de Montoya et aliorum prostant ad investigandam veterum scriptorum de hisce controversiis doctrinam, placet solum justa opera referre.

1.^a Antiquissimus omnium, quem ego norim, est P. Gabriel Henao, qui bina conscripsit præclara opera: *Scientia media historice profugnata*, et *Scientia media theologice defensata*.

2.^a Successere Acta Francisci Penæ ac Thomæ de Lemos, quibus, sicut etiam autographo et exemplari constitutionis Pauli V, quæ ab adversariis nostris edita esse dicebatur ad damnam doctrinam Ludovici Molinæ, nullam omnino esse fidem adhibendam edixit Innocentius X decreto die 23 Aprilis 1654. Vide apud Denzinger, *Enchiridion* etc., num. 664, pag. 250.

Philosophi, quorum catalogum texere longius esset. 7) Tenent præcipua orbis academiæ, Salmanticensis, Lovaniensis, Dua-

3.^a Tertius accedat Mag. Hyacinthus Serry, a quo sub ficto nomine Augustini Le Blanc edita est anno 1699 *Historia Congregationum de Auxiliis*.

4.^a Contra hunc suam conscripsit *Historiam controversiarum de divini gratiæ auxiliis* Theodorus Eleutherius, id est, Livinus de Meyer S. J. in eunte sæculo clapo uno volumine in folio, cui alterum addidit paulis post annis, ut novam editionem operis Hyacinthi Serry confutaret.

5.^a A Dom. Henrico Cerf, sacre Theologiæ Doctore ac Seminarii Torreani Præside Duaci edita est anno 1669 *Controversia inter Angelici Doctoris sectatores de mente ejus circa prædeterminationem physicam cordatis Theologis ad decidendum proposita*.

6.^a P. Jacobi Platellii S. J. est *Auctoritas contra physicam prædeterminationem, novis ex ipso sacro Ordine FF. Prædicatorum petitis suffragiis stabilita, ac præsertim ex insigni opere R. P. Fr. Josephi de Vita, siculi, De proprio et per se principio, unde provenit peccatum in actionibus voluntariis, Panormi edito anno 1665*, etc. Quod opus Platellii prodiit Duaci anno 1673.

7.^a Nostris diebus P. Gerardus Schneemans, adversariorum jaculis, ut ipse in præfatione prænotat, læcessitus librum edidit Friburgi Brisgovino anno 1881, cui titulus: *Controversiarum de divini gratiæ liberique arbitrii concordia initia et progressus*.

8.^a Adversus hunc librum prodiit Parisiis anno 1886 alter manu et ingenio exaratus P. F. A. M. Dummermuth sub hoc titulo: *S. Thomas et doctrina præmotionis physice*.

9.^a R. Patri Dummermuth respondit P. Victor Frins altero edito libro de S. Thomæ Aquinatis O. P. doctrina de *Cooperatione Dei cum omni natura creata, præsertim libera*, etc. Parisiis apud Lethiel-leux, anno 1892.

10.^a Nec silentio premendi sunt R. P. Hippolythus Gayraud, O. P., *Thomisme et Molinisme*, Paris, 1889; R. P. Theodorus de Regnon, *Bannez et Molina, et Bannesianisme, Thomisme et Molinisme*, Paris, 1890; Lesserteur, S. Thomas et le Thomisme; item *Revue catholique*, 15 janvier 1883; *Jahrbuch für Philosophie und speculative Theologie*, Paderborn und Münster, 1886; *Litterarische Rundschau*, December 1886; Was S. Thomas a Thomist? articulus editus in *The Irish ecclesiastical Record*, May, 1887; *Defensio doctrinæ S. Thomæ Aquinatis de physica præmotione* a P. Dummermuth. Louvain, 1895; contra quem scripsit P. Victor Frins articulum nervosum atque cruditum apud *Etudes religieuses*, etc. Mai, 1896, pag. 142 seqq. Adde R. P. Eugenium Portalé, *Etudes religieuses*, etc., Mai, 1893, pag. 37 seqq., ubi egregius continetur articulus respondens alteri conscripto apud *Revue Thomiste*, prima Martii anni 1833 a R. P. Berthier O. P.

censis, etc. ð) Tenent præcipui Religiosorum ordines; et demum omnes, qui sincere profitentur se D. Thomam sequi, physicam præmotionem ut scholæ thomisticæ tesseram agnoscunt» (1). Ergo...

Respondeo, nego antecedens quoad omnes partes. Et primo quidem α) de S. Augustino ac cæteris PP. nihil dicimus speciatim, quia nec ipse adversarius ullam producit sententiam illorum pro sua doctrina, nec res spectat ad institutum nostrum. Videri possunt Theologi nostri passim de hac materia in tractatu de Gratia, ubi plenissime ostendunt, Patres, ac nominatim S. Augustinum, non favisse, sed infensos omnino fuisse physicis prædeterminationibus. De S. Thomæ vero mente mox specialem disputationem instituimus.

Itaque β) negamus primates Theologos ac Philosophos propugnasse physicam præmotionem, si sermo sit de veteribus. Enimvero Alexander Halensis (2), S. Bonaventura (3), Sco-

(1) R. P. Goudin, loc. cit. art. 4, initio.

(2) Cum hoc sibi Halensis proposuisset argumentum. «Voluntas beneplaciti Dei est omnium bonorum. Ergo Deus voluntate beneplaciti vult nos facere bona. Sed nos non facimus semper bona, immo mala. Ergo facimus contra voluntatem beneplaciti, et voluntas beneplaciti cassatur; ita respondet: «Dicendum, quod voluntas beneplaciti est respectu bonorum dupliciter: aut cum prædeterminatione, ut eorum, quæ non sunt in potestate arbitrii, et hæc sunt alligata necessitati; aut sine prædeterminatione, et hoc modo est bonorum, quæ sunt in potestate arbitrii. Sic enim vult illa bona, ut relinquat facultati nostræ et voluntati, et non compellat.» Hallex. Halensis, 1 part., quæst. 40 memb. 4, apud P. Livin. Meyer, *Histor. Controversarum*, lib. 6, cap. 20.

(3) Lib. 2us. Sentent. dist. 37, quæst. 1. Questionis huic: «An omnis actio, secundum quod actio, sit a Deo», respondet affirmativa conclusionem, quam dum probat, passim dicit divinam potentiam cooperari, adjuvare creaturam, sed ne semel quidem meminit præmotionis. Immo vero eam aperte sic rejicit in fine: *Ad illud, quod obijctur, quod Deus est principale movens in tali actione, dicendum, quod verum est. Attamen non sequitur ex hoc, quod excitet liberum arbitrium ad faciendam illam operationem. Excitatio enim dicit aliquem effectum gratiæ, prævenientem ipsam voluntatem. Hæc autem requiritur in bonis meritoris; in aliis vero operibus indifferentibus vel etiam malis non est nisi sola cooperatio divine virtutis, quæ existens in creatura potentialiter, essentialiter et presentiaiter, sicut conservat eam in essendo, sic adjuvat in operando. Propter quod conceditur ibi esse cooperatio, non præventio vel subsecutio. Quid vis clarius?*

Utrum veteres Scholastici physicam prædeterminationem docuerint.

tus (1), Gabriel Biel, Ægidius Romanus, Gregorius Ariminensis, Henricus Gandavensis, Thomas ab Argentina, Ockam, Aureolus alique talia docuerunt in suis libris, quæ cohærere nequeant cum physica prædeterminatione (2). Quæ de re sic sentiebat cardinalis Bellarminus, vir et doctrina et antiquitatis notitia eximius (3); «Quod attinet, inquit, ad radicem omnium controversiarum, auctores plurimi, tum Scholastici tum Patres, disertis verbis docent non prædeterminari voluntatem in actibus liberis, immo ut verum fatear, nullum legi, qui contrarium sentiret præter hereticos (4). Non ergo verum est, præcipuos auctores inter Scholasticos mediæ ævi præmotionem physicam tradidisse. Successere postea, ut paucos tantum nomine, Capreolus (5)

(1) Scotum prædeterminationes physicas non agnovisse demonstrat fuse atque erudite cl. P. Ludovicus de San in præclaro suo opere, *de Deo*, tom. 1, num. 195, in nota, pag. 440 seqq. Lovanni, 1894.

(2) Apud Suarez (lib. 3 de grat. cap. 35; de concurs. lib. 1, cap. 14; lib. 2, cap. 3.), Didacum Ruiz de Montoya (*de volunt. Dei*, disp. 39 sect. 3 seqq., et de scient. Dei, disp. 49 et 50), Gabrielem Henao (*Scient. Mediæ historie propugnata*, event. 43; et *Historia Mediæ theologicæ defensata*, tom. 2), Livin. Meyer (*Histor. controvers. de divina grat.*, lib. 6, cap. 20), Gerardum Schneemann (*Controversiarum de divina gratiæ libertique arbitrii concordia initia et progressus*, paragr. 4), et Victorem Frins (*S. Thomæ Aquinatis O. P. doctrina de cooperatione Dei*, etc., sectio sexta, pag. 341 seqq.).

(3) Cfr. Vita ejus scripta a P. Fuligatto, liber 5, cap. 8.

(4) *Scriptum R. P. Roberti Bellarmini in defensionem doctrinæ P. Lessii*, ad calcem *Historiæ Controversiarum* a P. Livino Meyer conscriptæ, vol. 1, pag. 780 seqq. Hujus scripti excerpta in tabulario Societatis asservari, dum ipse scribebat, testatur P. Gerardus Schneemann, op. cit., paragr. o, pag. 138, in nota.

(5) Hunc quamvis Conimbricensis (*Physicor.* lib. 2, cap. 7, quæst. 14, art. 1) et Becanus (*De Deo*, cap. 18) patronum fuisse physicarum præmotionum putaverint, alii autem nostri scriptores, ut Suarez (*de concurs.*, lib. 2, cap. 3, num. 15; de grat., lib. 3, cap. 40, num. 8), Ruiz de Montoya (*de scient. Dei*, disp. 49, sect. 6, num. 8 seqq.), Joannes Martinez de Ripalda (*de Ente supernat.*, disp. 104, sect. 6, num. 45 seqq.), Lessius (*de auxil. efficaci*, cap. 5, num. 18.), Ferdinandus Bastida (apud Livin. Meyer, *Histor. controvers.*, tom. 1, lib. 6, cap. 18; lib. 4, cap. 1.) tanquam nostris faventem doctrinam laudant.

et Paulus Soncinas (1), Franciscus de Sylvestris seu Ferrariensis (2), Thomas de Vio, cardinalis Cajetanus (3), Conradus Kœllin, Didacus Deza, Archiepiscopus hispalensis, Dominicus Soto, omnes insignes Doctores e Sacro Prædicatorum Ordine, quos post P. Gabrielem Henao (4) P. Gerardus Schneemann (5), productis multis testimoniis ostendit plura scripsisse contraria physicis prædeterminationibus: cumque id negasset R. P. Dummermuth O. P. (6), iterum nuperrime confirmavit P. Victor Frins S. J. (7). Quid ego referam nobilissimos illos atque invictos viros, qui catholicæ veritatis adversus Protestantium errores causam doctissime propugnarunt, Albertum Pighium, Thomam Stapleton, Joannem Driedonem, Ruardum Tapperum, Cunerum Petri, Bellarminum, Gregorium de Valentia, Joannem a Bononia, Antonium Delphinum, S. Franciscum Salesium (8), Cardinalem du Perron (9)

(1) Vide *Metaphys.* lib. 7, quæst. 14 et 15.

(2) Quem tamen præmotionem physicam tradidisse arbitrati sunt P. Suarez (*de Grat.* lib. 3, cap. 29, num. 4), Molina (*Concord.*, quæst. 14, art. 13 disp. 26), Becanus et Conimbricenses, in locis supra citatis. De quo tamen vide Frins, op. cit. sect. 6, pag. 344 et 419.

(3) De quo vide loca paulo superius exscripta, num. 287, pag. 834.

(4) *Scientia Media theologicæ defensata*, tom. 2.

(5) *Controversiar. de divin. grat. ect.*, paragr. 4.

(6) S. Thomas et doctrina præmotionis physicæ, paragr. 4.

(7) S. Thomæ O. P. doctrina de cooperatione Dei, etc., sect. 6, art. 2 seqq.

(8) Vide plurima ex ejus scriptis collecta testimonia apud P. Thyrsium Gonzalez de Santaella, *Selectarum disputationum* tom. 2, disp. 4, num. 159 seqq.

(9) Quid hic nobilissimus Ecclesia: Princeps de Thomistarum doctrina censuerit, nemo melius nos docebit, quam Paulus V.^{us} Pontifex Maximus, qui sua manu scriptas reliquit sententias plurimum cardinalium in postrema congregatione de *Auxiliis gratiæ divinæ*, habita die 28 Augusti anni 1607, ut finis imponeretur controversiis illis hæc super re inter PP. Prædicatores et Nostrates serventibus. Eo in scripto, quod in bibliotheca Burgliesiana Romæ asservatur, et ante paucos annos primum a P. Gerardo Schneemann S. J. vulgatum est, Pontifex, postquam de aliis retulerat, sic cardinalis Perronii sententiam exponit:

«Perone: ehe l'opinione della predeterminazione sarà accetta et sottoscritta dagli heretici per

«Perronius: Opinione prædeterminationis physicæ acceptatum eique subscriptum iri ab

aliosque (1). Quare ipsemet Magister Petrus Soto, e Sacro Prædicatorum Ordine, in litteris anno 1551 datis ad Universitatis Lovaniensis cancellarium (2), quantumvis fervens prædeterminationum propugnator, non dubitavit asserere univversam Ecclesiam ad opiniones illas solutiores, ut ipsi videbantur, quas postea Societas Jesu contra Bañezianos tuita est, videri accedere, nominatim doctores Parisianos, atque omnes, quicumque tum adversus hereticos scriberent, idem defendere;

bene etc., che Calvino l'enunziò in senso supposito, et in senso supposito la dannava il Concilio Tridentino, dicendo nude che l'homo potest abjicere gratiam; si sforzo di mostrare, che l'opinione dei Gesuiti era lontana da Pelagiani, son molti lochi di Sto. Agostino, dove Santo Agostino mostra, chei Pelagiani non amettevano l'illuminazione nell'intelletto et preparazione nella volonta, ma solo la legge et dottrina esterna; che non si doveva in alcuna maniera sospendere il libro del Molina et piu presto s' doveva sospendere il Bagnez per le ragioni già dette; che si desse voce di non aver finito il negozio, ma di voler far maggiori diligenze, ma in effetto non si facessero; che si portasse inanzi il negozio, et si lasciasse sospirar, che forse Dio farà che le parti s'accordinò et variegino meno.» Vide apud P. Schneemann, op. cit. paragr. 15, pag. 290. Friburgi Brisgovie 1881. Et ad calcem ejus editionis prostat autographum Pontificum photographice expressum.

(1) Quos omnes, eorumque testimonia diligenter expressa reperies in opere P. Gabriels de Henao, *Scientia Media Theologicæ defensata*, vol. 2.

(2) Hæc litteræ libro thomistæ Reginaldi, de *Mente S. Concilii Trident.* Antuerpiæ anno 1706 edito, subjunctæ sunt.

hereticis libenter, etc.; eam enuntiatam a Calvino in senso supposito et in senso supposito damnatam a Concilio Tridentino, illis verbis: Homo potest abjicere gratiam demonstrare studuit sententiam Jesuitarum longe abesse a Pelagianis, multis locis allatis e S. Augustino, ubi ille probat, Pelagianos non admisisse illustrationem intellectus et præparationem voluntatis, sed solam legem doctrinamque externam; nullo pacto prohibendum librum' Molinae, sed potius Bannezii ob rationes jam expositas; significandum, non confectum esse negotium, sed adhibere se velle majorem diligentiam; quamquam id revera non faciendum, sed negotium procrastinandum et sopiendum; fortasse enim facturum Deum, ut partes inter se reconciliarentur, minusque varientur.»

qui contra opinarentur, de errore Lutherano incusari» (1). Alter vero ejusdem Sacri Prædicatorum Ordinis, P. Georgius Albertini non dubitavit hæc scribere. «Abhorrebant (ante enatas cum Jesuitis controversias) Ordines celeberrimi (S. Dominici ac S. Francisci), a quibus universitates et cathedræ fere omnes regebantur, a decretis antecedentibus et prædeterminantibus. Quid igitur? Aut veteres Thomistæ Sancti Magistri sui doctrinam non intellexerunt, aut eam nuperi non intelligunt. Cæterum rivuli, quo propius ad fontem accedunt, eo puriorem aquam deferunt» (2).

Accedit, quod si doctrina de physicis prædeterminationibus fuisset communis Scholasticis in ætate media, quemadmodum objicit Revmus. P. Goudin, intelligi nequit, quo pacto liber Molinæ de Concordia liberi arbitrii cum auxiliis gratiæ potuerit excipi secundo favore. Nondum in lucem editus, pelagianismi accusatus fuerat a Bañezio vel ejus asseclis; quare de mandato Serenissimi Principis Alberti, Archiducis Austriæ, Cardinalis ac Lusitiæ Generalis Inquisitoris, examinatus diligenter, magnifice laudatus atque approbatus est a Magistro Bartholomæo Ferreira, e Sacro Prædicatorum Ordine (3). Et iterum accusatus, in judicio contradictorio S. Inquisitionis Lusitiæ, absolutus iterum evasit (4), audito prius voto ejusdem M. Bartholomæi Ferreira et Magistri Joannis de las Cuevas, ex eadem sacra doctissimaque Familia (5).

(1) Schneemann, op. cit., paragr. 6, pag. 134, ubi statim prædictas litteras Petri Soti exseribit.

(2) In *acroases Theologiæ dogmatico-moral. Scholia* II, 119, num. 37, pag. 49, 51. Venetiis, anno 1808, apud P. Schneemann, op. cit., pag. 125, paragr. 4. Porro quomodo doctrinam physicæ prædeterminationis, quam a professoribus sui Ordinis Prædicatorum audierat, lectione libri P. Ludovici Molina de Concordia reliquerit, ipsemet lepide narrat in epistola tertia ad Dominicum Pellegrinum (*Inacroases Theolog. Dogmatico-morales Scholia*, pag. 1, paragr. 2). Apud Schneemann, *ibid.*, paragr. 10, pag. 218.

(3) Vide approbationem libri præmissam Olyssi ponensi editione 1588. Et lege P. Livin. Meyer, *Histor. controvers.* tom. 1, lib. 2, cap. 2; tom. 2, lib. 2, cap. 2 et 3.

(4) Vide Livin. Meyer, *ibid.* tom. 1, lib. 2, cap. 3.

(5) Vide Meyer, *loc. nup. cit.* cap. 4.

Nec vero solum secundo favore exceptus est liber Molinæ, sed plurimos doctrinam illius nactam esse sectatores, testis est ipsemet Magister Thomas de Lemos, qui causam fratrum suorum in solemnibus Congregationibus de Auxiliis gratiæ coram Clemente VIII et Paulo V propugnavit: «Liber ille, inquit, novam, ut videbatur, continens doctrinam, a quampluribus acceptatus fuit, et ejus dogmata amplexata, ita ut in communibus disputationibus publicisque congressibus, immo et in scholis, nihil aliud audires, quam hanc Molinæ doctrinam» (1). Quibus accinunt RR. PP. Prædicatores Vallisoletani in supplicii libello a. d. VI Kal. Decembris anno 1607 ad Pontificem misso, ubi conqueruntur, quod «plerimi catholici sapientissimi, deficientes animo, ab incepto tramite defendendi veram salubremque doctrinam (nempe physicæ præmotionis) pedem avertunt» (2). Simili modo duo ex Consultoribus romanarum Congregationum de auxiliis, D. Le Bossu et de Creil, Molinianæ doctrinæ infensissimi, apud Clementem VIII conquesti fuisse dicuntur, Jesuitas in Gallia in suas opiniones abduxisse quidquid illic erat bonum acutorum et ingeniosiorum (3).

Nec scio, an alter judicandum sit de Hispania, si fidem adhibeamus Doctori Joanni Garcia Coronel, ex sacro S. Augustini Ordine, primario in Universitate Vallisoletana S. Theologiæ professore, qui sententiam rogatus a Revmo P. Joanne Bapt. Piombino, Generali Procuratore RR. PP. Augustinianorum et in Congregationibus de auxiliis Consultore; in hæc verba respondit: «Has prædeterminationes video displicere nullum ferme omnibus hominibus doctis, qui acriter versati sunt in rebus speculativis et scholasticis, et in controversiis fidei et contra hæreses. In hac Pinciana (Valladolid) Universitate neminem melioris nominis præter Dominicanos cognosco, qui arbitrelur, prædeterminationes esse necessarias, et omnes

(1) Lemos, in *Panoplia*, tom. 1, tract. 6, cap. 2, apud Livin. Meyer, op. cit., tom. 1, lib. 2, cap. 3.

(2) P. Hiacynth. Serry. O. P. (vel Augustinus Le Blanc), *Historia Congregationum de auxiliis*, lib. 4, cap. 20. Cfr. Schneemann, op. cit. paragr. 15, pag. 204.

(3) Apud L. Meyer, tom. 1, lib. 2, cap. 14.

pene eas aversantur. In collegio Augustinianorum vidi professores non bene de iis sentire; uti et in cœnobio S. Francisci, et inter hos nuper electum Episcopum Pampilonensem, virum doctissimum, et Sanctissimæ Trinitatis religiosos, et Collegas majoris Collegii S. Crucis, quin cernere liceat in omnibus his communitatibus, qui contrarium vel legeret, vel defenderet. Idem quoque sentire perspicio doctores Canonicos summæ ædis» (1). Similia scripsit P. Augustinus Antolinez ex eadem sacra PP. Augustinianorum Familia (2). At post editum decretum a Paulo V, quo finis romanis Congregationibus de auxiliis imponebatur, non dubitavit asserere R. P. Aquaviva, Præpositus Generalis Societatis Jesu, in commentario, quod Pontifici obtulit, «opinionem Societatis latius pervagatam magisque confirmatam fuisse post illud decretum, ita ut multo communior tue esset, ut accidebat in variis religiosis S. Francisci, S. Augustini, Carmelitanis et aliis» (3). Quare ea vulgo inhæsit animis opinio, Dominicum Bñez, gravissimum et sacra Prædicatorum Familia Doctorem, primum fuisse parentem (4), aut certe præcipuum propugnatores propagatoresque physicarum prædeterminationum in Hispania, unde mox ad cæteras nationes promanarunt. Cæterum novitatem doctrinæ professi sunt ipsimet scriptores Dominicani; nam Bañezianos vel Prædeterminantes Magister Joannes Gonzalez Albelda vocat juniores Thomistas (5), recentiores Magister Josephus de Vita, sculus (6), Franciscus Aravius vero

(1) Vide apud Livin. Meyer, lib. 2, cap. 21.

(2) Vide apud Menao, loc. cit. eventil. 44; et apud Livin. Meyer, ibid. 6, cap. 20.

(3) Questa opinione (della Compagnia di Gesù) si è stesa e corroborata molto più dopo il decreto, si che adesso è molto più comune, come si vede in varii religiosi di San Francesco, di San Agostino, del Carmine ed altri. Apud P. Schneemann, oper. cit., paragr. 15, pag. 294, in nota.

(4) Dominicum Bñez præcessisse videtur Mag. Bartholomæus Medina et Mag. Franciscus Victoria, ut videre est apud cl. P. Frins (oper. cit., sect. 7^a). Cf. cl. et R. P. Dummermuth, S. Thomas et doctrina prædeterminationis physica, pag. 520.

(5) Apud P. Schneemann, op. cit., paragr. 9, pag. 215.

(6) Apud Livin. Meyer, op. cit. tom. 1, lib. 2, cap. 2.

novitatis (1). Nec novitatis solum arguerunt isti doctissimi viri prædeterminationes physicas, sed easdem præterea rejecerunt (2). Quod etiam præstitisse Salmanticæ insignes Doctores Dominicanos Mantium et Joannem Vincentium, novimus ex modo laudata epistola Magistri Joannis Garcia Coronel et ex pluribus aliis fontibus (3). Quæ omnia luculenter ostendunt, ipsos PP. Dominicanos initio disputationum cum nostratibus divisos inter se fuisse (4). Quamquam prævaluit tandem

(1) Tom. 2, in 1.^{am}, quæst. 3, art. 5, dub. 6, num. 41, Sed accedat.

(2) Vide Aravius (loc. cit.), Gonzalez Albelda (Comment. in 1.^{am} part. disp. 38, sect. 2, num. 7, 8; sect. 3, num. 11, pag. 690 et 704, Compluti, 1621). Josephus vero de Vita librum scripsit, a quatuor ejusdem Ordinis Patribus non sine laudibus scriptum eum conformem doctrinæ S. Thomæ. Titulus libri est: *De proprio et per se principio, unde provenit peccatum in actionibus voluntariis*. Panormi, 1695. Videatur tota disputatio secunda, in qua et Bañezianorum argumenta dissolvuntur, et S. Thomæ doctrina declaratur.

Horum tamen nonnulli, ut Aravius et Joannes Vincentius, morales prædeterminationes sectati esse dicuntur, nec possunt inter amicos Molinæ recenseri, nisi in eo quod physicas prædeterminationes excludant. De valore autem citati operis Aravii (Araujo) vide clarissimum P. Portalii, *Etudes religieuses, philosophiques, historiques et littéraires*, etc., tom. 49, Avril, 1830, pag. 665.

(3) Apud Gabriel Henao (*Scient. Med. historice propugnata*, eventil. 7, num. 173) et P. Livin. Meyer (op. cit. lib. 2, cap. 12, et 22; lib. 3, cap. 1), et P. Schneemann (op. cit., paragr. 9, pag. 214, 215).

(4) «Cujus dissensionis vestigium extitit in Familia Dominicana ann. 1606 in capitulo provinciali Avenione habito. Ubi Theophilus Raynaudus narrat (in *Hoplotheca contra ictum calumnix* 1, 2, cap. 9, p. 27.), se præsentem defensam esse hanc propositionem: *Efficacis gratiæ natura talis nobis videtur esse, ut neque physice neque moraliter voluntatem humanam prædeterminet ad volendum et eligendum bonum, quod sibi ope gratiæ inspiratur; hac enim ratione sublati creditur omni omnino liberi arbitrii usus tam quoad exercitium, quam quoad specificationem. Nam fieri non potest, quod Deus per gratiam voluntatem determinet, quin ipsa determineur et sine indifferentia velit id, ad quod determinatur. Gratiæ enim efficaciæ effectus infallibilis est, non necessarius*. Schneemann, op. cit. pag. 215.

ingenium et auctoritas Magistri Bañez, ut omnes sui Ordinis alumnos ad se uno agmine congregaret (1).

Atque hæc, quæ apud laudatos scriptores enucleatus explicata videri queunt, summam a nobis, quamvis nimis fuscæ pro hujus operis conditione, ideo scripta sint, ut pateat, quantum veritatis insit primæ parti objectionis, in qua physicam prædeterminationem tanquam communem Scholasticorum doctrinam proponebat Magister Antonius Goudin. Verum.

Quid dicendum
de præcipuis
orbis
academicis:

7) 289. *Falsum quoque est prædeterminationem physicam a præcipuis orbis academicis teneri.* «In universitate Pinciana, inquit, quem supra laudavi, Joannes Garcia Coronel, ejusdem primarius Professor, neminem melioris nominis præter Dominicanos cognosco, qui arbitretur prædeterminationes esse necessarias, et omnes pene eas aversantur (2). Extra hanc Universitatem in aliis Hispaniæ academicis conector similia accidere. De Salmanticensi liquet mihi, exceptis Dominicanis, reliquos excellentiores professores negare hujusmodi prædeterminationes (3). In Complutensi Academia generaliter recedunt a prædeterminatione physica, et cum certitudine novi censuram tulisse in favorem oppositæ sententiæ et libri Molinæ, quam contrariam prædeterminationis opinionem in Siguntina et Scuriali Universitate (quod est insigne studium fundatum a nostro Monarcha) homines valde graves legerunt (4).

Non solum autem Universitas Complutensis (5), sed etiam Hispalensis, amplissimas dedit litteras ad Clementem VIII, Pontificem Maximum, in commendationem libri ac doctrinæ Molinianæ: idemque fecit Siguntina in sua responsione ad Cardinalem Quiroga; Salmanticensis vero, sin minus

(1) Hujus rei causas varias enarrat P. Schneemann, *ibid.*, pag. 216.

(2) Cfr. *Resolutio tredecim Professorum S. Theologiæ in Universitate Vallisoletana*. Apud Livin. Meyer, *oper. cit.*, lib. 2, cap. 13.

(3) Idem asserit de Salmanticensi Universitate R. P. Augustinus Antolinez ex eadem sacra Augustinianorum, Familia, primarius ibidem Theologiæ Professor, apud Meyer, *tom. 1, lib. 2, cap. 11*.

(4) Vide integram hanc epistolam Doctoris Garcia Coronelis apud Meyer, *ibid.*, lib. 2, cap. 12.

(5) Vide apud Meyer, *ibid.*, cap. 13.

aperte favit, certe Molinæ non adversata est in suo decreto, quod videri potest apud Livinum Meyer (1). Habemus ergo in sola Hispania saltem academias, Vallisoletanam, Complutensem, Siguntinam et Hispalensem e partibus Molinæ extitisse, et Salmanticensem, ut minimum dicam, non contraxisse, quidquid dicat Serry in sua Historia *Congregationum de auxiliis* (2).

Parisiensis etiam Sorbona prædeterminationes aversata est, ut constat ex certissimis testimoniis (3). Idemque vel suo exemplo satis demonstrant Doctores illi Sorbonici nobilissimi, Gamachæus, Hallier, Duval, Isambertus, Tournely aliique prædeterminationum inimicissimi.

Universitates autem Moguntina, Herbipolensis, Dilingana, Ingolstadiensis, Viennensis, Græcensis et Trevirensis in Germania, Mussipontana in Lotharinga, et Bononiensis in Italia (4), luculentissimis verbis in favorem doctrinæ Societatis contra physicas prædeterminationes calculum tulere.

Restant Universitates Lovaniensis et Duacensis, prima potissimum, nam illam Duacensis ceu matrem filia sectabatur. Lovaniensis profecto bellum indixit nostris doctrinis, ac nominatim PP. Lessium et Hamelium (Du Hamel) exagitavit, et ex prioris quidem libris exceptas propositiones triginta censura notavit. Verum undenam bellum illud exarsit Lovanii adversus nostrates? Ex Bajo ejusque asseclis ac discipulis, qui in Driedonis, Ruardi Tapperi, Cunei aliorumque locum successerant, novitatesque non paucas invexerant. Causa vero belli fuerunt damnatæ a S. Pio V et Gregorio XIII plurimæ propositiones,

(1) Vide *ibid.*

(2) Lib. 1, cap. 19.

(3) Ita testatur Petrus a S. Joseph e congregatione Fulienis tum in aliis operibus, tum in *Theologie du temps*, scripta anno 1647: «Je sais bien qu'entre tous les Professeurs qui ont enseigné la Théologie depuis cinquante ans, il n'y en a pas eu aucun, qui ait suivi les opinions de Bañez. *Theol. du Temps*, part. 1, cap. 7, pag. 58, apud Meyer, *tom. 1, lib. 2, cap. 14*. Idem testatur Isacus Habert, Episcopus Vabrensis et Doctor Sorbonicus, in *Theol. Græcor. Patrum de Grat.*, lib. 2, cap. 17, par. 4: aliique apud Meyer, *tom. 1, lib. 2, cap. 14*; et *tom. 2, lib. 2, cap. 7*.

(4) Vide Meyer, *tom. 1, lib. 2, cap. 15 et 16*.